

De familie Klingen

*Kom vanavond met verhalen
hoe de oorlog is verdwenen,
en herhaal ze honderd malen,
alle malen zal ik wenen.*

(L. Vroman)

Jan Klingen was hoofd van de Alemse lagere school. Een typische dorpschool met maar twee lokalen, waarin verschillende jaarklassen bij elkaar zaten. Meester Klingen besteedde bijzondere aandacht aan mijn moeder omdat ze zijn beste leerling was. Hij was vastbesloten haar te begeleiden naar een hogere opleiding. Die toegenegenheid was wederzijds; mijn moeder was zeer leergierig en ook in haar latere leven bleef er een band met het gezin Klingen vanwege haar vriendschap met twee van de kinderen. Reden waarom ik hun verhaal opschrijf.

Het gezin Klingen komt in 1923 in Alem wonen.

Jan Klingen is geboren in Gouda in 1884 en brengt een groot deel van zijn carrière door in Gilze Rijen. Na zijn aanstelling in 1923 als hoofdonderwijzer van de lagere school in Alem, betreft hij met vrouw en kinderen het schoolhuis in de St. Odradastraat. De Klingens hebben zeven kinderen en verschillende van hen zitten in hetzelfde klaslokaal als mijn moeder. Zo ook de oudste zoon Jan, die voor onderwijzer gaat leren en later zal intreden in de orde van Sint Jean Baptist de la Salle, waar hij de naam Broeder Josef Albertus aanneemt. Hij is technisch zeer

begaafd en een verwoed knutselaar. Zo ontwikkelt hij in de loop van de jaren een systeem voor draadloze besturing van miniatuurvliegtuigen, waarop hij in de dertiger jaren patent aanvraagt. Ook werkt hij aan een sterrenkijker waarvoor hij zelf de lenzen slijpt. Toch ligt zijn hart bij de radiotechniek. Met zijn zelfgebouwde zendinstallatie stuurt Jan berichten over de hele wereld, waarbij hij zich moeiteloos bedient van de moderne talen. Geen wonder dat hij in de Tweede Wereldoorlog behoort tot de belangrijkste verzetsmensen op dit gebied. Vanaf het begin van de oorlog leidt hij een zendergroep die zich voornamelijk toelegt op berichtgeving van en naar de Nederlandse regering in Londen. Vanuit het broederhuis in Heemstede kan Jan onopvallend leiding geven aan deze activiteiten, omdat hij daarnaast gewoon blijft lesgeven op de nabijgelegen school.

Tot ieders ontzetting wordt hij verraden door een van zijn beste 'vrienden'. Jan wordt op een middag in het broederhuis overvallen en gearresteerd en samen met nog zeven andere leden van zijn groep overgebracht naar de Scheveningse strafgevangenis. Omdat hier veel verzetsstrijders gevangen zitten die in de ogen van de Nederlanders juist niets misdagen hebben, wordt de gevangenis het

Oranjehotel genoemd. In augustus moeten Jan en zijn vrienden verschijnen voor het Kriegsgericht in Utrecht en horen zij fikse vrijheidsstraffen tegen zich eisen. Omdat de Wehrmacht-befehlshaber die straf te licht vindt, moeten de leden in november 1941 opnieuw voor de Duitse rechtbank verschijnen. Zeven van hen krijgen de doodstraf, waaronder Jan en een vriend, Henk Schoenmaker. Van de andere vijf worden de straffen herzien, maar voor Jan en Henk is de straf onherroepelijk. Op zaterdag 24 januari 1942 zullen zij voor het vuurpeloton worden geleid op de Waalsdorpervlakte bij Den Haag. Een gratieverzoek, gesteund door maar liefst vierduizend handtekeningen uit Heemstede en Haarlem, wordt niet gehonoreerd. De Duitse Pfarrer Müller, die de beide mannen geestelijk

begeleidt en de biecht afneemt, is onder de indruk van hun rust en hun sterke geloof in God. De indrukwekkende afscheidsbrief die de 29-jarige Jan aan zijn familie schrijft is de stille getuige van die kracht. Zowel bij de familie als bij de dorpsgenoten thuis in Alem heerst ongeloof, dat gaandeweg plaatsmaakt voor heftige emoties als de geruchten bevestigd worden. Het verdriet te moeten zien van dit gezin, het gevoel van verlamming en machteloze woede over zoveel brutoheid, brengen de oorlog dichterbij. Pastoor Van Bergen vraagt dagelijks om gebed voor de zielenrust van Broeder Josef. De verslagenheid van de familie maakt plaats voor nog meer inzet en toewijding aan het verzetswerk in de regio. Niet alleen de Klingens, maar ook hun loyale dorpsgenoten zijn zich zeer bewust van de noodzaak om te doen wat in hun vermogen ligt om de vervloekte mof te verjagen.

Het gaat lang goed totdat vader Klingen in september '44 bezoek krijgt van twee in Engels uniform gestoken Duitsers. Vader Klingen, taalvaardig onderwijzer, is bedacht op een dergelijke val en gaat wat verder in gesprek met de heren. Alles wijst er echter op dat het *Tommies* zijn: hun woordkeus, hun vlekkeloze uitspraak, de perfect passende uniformen, de joviale gezichten. Als zij hem vragen hoe de stellingen van de Duitsers liggen, laat Jan Klingen zijn laatste restje wantrouwen varen en informeert hij de heren over de exacte posities. De Tommies draaien om als een blad aan een boom. Woedend sommeren ze iedereen die in huis is met hen mee te komen. Gelukkig ontlopen een paar huisgenoten de arrestatie omdat ze óf niet thuis

zijn (o.a. zoon Leo, óók actief in het verzet) óf weten te ontkomen, maar Jan Klingen, zijn volwassen dochter Tilly en evacu  Louis Boelen uit Zaltbommel worden ruw meegenomen naar Rossum om te worden gevangengezet onder het gemeentehuis. Een buurman die eens komt kijken wat er toch allemaal aan de hand is, wordt zonder pardon neergeschoten en gewond op straat achtergelaten. De volgende ochtend worden de gevangenen met opgeheven handen teruggevoerd over de lange toegangsweg naar Alem, naar de plek waar nu nog steeds een monumentje staat. De terechtstelling is te gruwelijk voor woorden, zoals de lijkshouwing later zal uitwijzen. In het dorp en in de verre omgeving van Alem overheerst het ongeloof en de overtuiging dat er geen Duitser is die nog ooit iets goed kan doen. Rotmoffen zijn het, allemaal! Het verklaart waarom hier nog decennialang zo'n intense haat jegens Duitsers blijft bestaan. En nog is het drama niet compleet: in het zicht van de bevrijding verdrinkt zoon Leo Klingen, als hij in februari 1945 in een kano de Waal tracht over te steken naar bevrijd gebied. Onnodig te zeggen dat het Godsvertrouwen bij meniggen gewankeld heeft bij het zien van zoveel ellende en tegenslag binnen één gezin.

Als burgemeester Smits op 18 mei 1948 aan de Jan Klingenweg een monumentje onthult voor deze gevallen, schieten woorden te kort om uiting te geven aan de vele emoties die elkaar afwisselen in de harten van de aanwezigen. In de kerkdienst voorafgaand aan de onthulling, klonk uitsluitend het *Miserere*, een smeekbede om erbarmen en het aannemen van offers. De vele genodigden en belangstellenden legden zwijgend de weg af naar het monumentje. Ieder met zijn of haar gedachten. Ook mijn moeder is erbij: om te eren, om te gedenken, en te bedanken. Haar lieve meester Klingen, die haar leergierigheid stimuleerde en het beste in haar naar boven haalde. Hij was het die de weg voor haar opende, die ze onder andere omstandigheden zou zijn ingeslagen. Als na de minuut plechtige stilte het Wilhelmus wordt ingezet, zingt ze mee, met een brok in haar keel, evenals zoveel anderen die op dit moment geen raad weten met hun gevoelens. Het is het laatste wat ze voor deze helden kunnen doen.

  Mechtilde Meijer, 2014

In Alemse archiefstukken vond ik een samenvatting van de correspondentie tussen mevrouw Boelen, de landelijke officier van Justitie, P.M. Brillman, en Simon Wiesenthal. Alle moeite en naspeuringen ten spijt eindigt de zoektocht naar de daders zonder resultaat. De laatste brief aan mevrouw Boelen is van 1982; de verdachten Eckhartz en Rieberg zijn nergens meer te vinden.